

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Α. ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ

Στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος των συνεργατικών κινήματων ήταν ανέκαθεν ο άνθρωπος, οι ανάγκες και τα απορρέοντα προβλήματα του. Οι ανθρώπινες ανάγκες δεν έχουν στατικό χαρακτήρα. Διαμορφώνονται ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν στο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον σε κάθε χώρα, σε

μα συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Παλαιότερα τα συνεργατικά κινήματα προσπαθούσαν να ανταποκριθούν στις ανάγκες επιβίωσης του ανθρώπου. Σήμερα οι προσπάθειες τους στοχεύουν στη συνεχή αναβάθμιση του ατόμου και στη

βελτίωση της ποιότητας της ζωής του. Τα μεγάλα προβλήματα που απασχολούν το σύγχρονο κόσμο, όπως είναι η προστασία του περιβάλλοντος, η ισότητα των δύο φύλων, η μάστιγα της ηπατίτιδας β, το aids κ.λπ, δεν είναι παράδοξο ότι βρίσκονται στην ημερήσια διάταξη των ενδιαφερόντων του διεθνούς συνεργατικού κινήματος.

Ι. Ο ΑΝΘΡΩΠΟΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ

Η ολοκλήρωση της ένταξης της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση διαφοροποιεί τα δεδομένα και θέτει το συνεργατικό κίνημα μπροστά σε νέες πραγματικότητες. Το νέο ευρωπαϊκό ανταγωνιστικό περιβάλλον, η εναρμόνιση του κινήματος με το ευρωπαϊκό κεκτημένο, η πιστή εφαρμογή των ευρωπαϊκών οδηγιών που σχετίζονται με τη λειτουργία και τις δραστηριότητες του κινήματος, η εφαρμογή του εναρμονισμένου θεσμικού πλαισίου, οι νέες ευκαιρίες για διεύρυνση του πεδίου οικονομικής δραστηριότητας των συνεργατικών ιδρυμάτων, η ομαλή λειτουργία των νεοσύστατων θεσμικών οργάνων και η ανάγκη για εκσυγχρονισμό και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και αποδοτικότητας των συνεργατικών οργανισμών, αποτελούν τις βασικότερες παραμέτρους των νέων πραγματικότητων οι οποίες τίθενται μπροστά στις συνεργατικές εταιρείες.

Το συνεργατικό κίνημα ιδρύθηκε με στόχο να βοηθήσει και να προστατεύσει

τον άνθρωπο. Ιδρύθηκε για να απαλλάξει το άτομο από την εκμετάλλευση, να του διασφαλίσει τις δυνατότητες και να του παράσχει τα απαιτούμενα μέσα για να αναβαθμίσει την οικονομική και κοινωνική του θέση. Είναι καθολικά αποδεχτό ότι οι στόχοι αυτοί έχουν επιτευχθεί σε ικανοποιητικό βαθμό. Παράλληλα με τη στήριξη που πρόσφερε στο άτομο με άμεσο τρόπο, ο συνεργατισμός ανέλαβε πλήρως τις ευρύτερες κοινωνικές του ευθύνες και πρόσφερε σημαντικά σε πολλούς τομείς της κυπριακής κοινωνίας. Η τελική κατάληξη και σε αυτή την περίπτωση ήταν η οικονομική και κοινωνική αναβάθμιση του ατόμου και η βελτίωση της ποιότητας της ζωής του.

Ο ανθρωποκεντρικός χαρακτήρας και οι κοινωφελείς προσανατολισμοί του συνεργατικού κινήματος είναι στοιχεία βαθιά ριζωμένα στη συνείδηση του λαού. Το γεγονός αυτό τεκμηριώνεται απόλυτα από την καθημερινή πρακτική και από τα αισθήματα της αγάπης και της εμπιστοσύνης, με τα οποία οι πολίτες περιβάλλουν τα συνεργατικά τους ιδρύματα, καθώς επίσης και με τη δεδηλωμένη εκτίμηση που τρέφουν οι διάφοροι κοινωνικοί φορείς, κρατικοί και ιδιωτικοί, στο έργο που επιτελούν οι συνεργατικές εταιρείες.

II. Η ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΘΕΜΕΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ

Είναι σαφές ότι η ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση και οι διαφοροποιήσεις που επέρχονται στο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον, αλλάζουν σίγουρα τα πλαίσια και τον τρόπο λειτουργίας των συνεργατικών εταιρειών. Σε ποιο βαθμό οι εξελίξεις αυτές θα επηρεάσουν τον ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα και τους κοινωφελείς προσανατολισμούς των συνεργατικών εταιρειών δεν είναι δυνατό να προβλεφθεί. Είναι όμως βέβαιο, ότι το συνεργατικό κίνημα διαθέτει όλα τα απαιτούμενα μέσα, για να αξιοποιήσει προς όφελος του τα πλεονεκτήματα και να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες του νέου ευρωπαϊκού περιβάλλοντος, χωρίς να απολέσει τους προσανατολισμούς ή να αλλοιώσει τους στόχους του. Αυτή άλλωστε, είναι η διακηρυγμένη πολιτική και η καθολική επιδίωξη του συνεργατικού κινήματος σε όλα τα επίπεδα του.

Ασφαλώς, η διατήρηση των βασικών στόχων του συνεργατικού κινήματος προϋποθέτει πρωτίστως την επιβίωση των συνεργατικών ιδρυμάτων και την παραπέρα ανάπτυξη τους. Η οικονομική ευρωστία του συνεργατικού κινήματος τελεί σε άμεση συνάρτηση με την ποσοτική και ποιοτική προσφορά του στον άνθρωπο και στην κοινωνία. Γι' αυτό ακριβώς το λόγο, οι τρόποι που οδήγησαν το κίνημα σε αντάρκεια χρηματικών πόρων, επιβάλλεται να διατηρηθούν και να ενισχυθούν ακόμα περισσότερο.

Σ' αυτή την προσπάθεια θα συμβάλουν βέβαια διάφοροι παράγοντες. Ορισμένοι από αυτούς θα προέλθουν από τις ίδιες τις συνεργατικές εταιρείες και τα μέλη τους, άλλοι από το συνεργατικό κίνημα γενικότερα και άλλοι από την κοινωνία και το ευρύτερο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον. Είναι σημαντικό όμως να υπενθυμίσουμε ότι το συνεργατικό κίνημα ιδρύθηκε κάτω από πολύ πιο δύσκολες συνθήκες και στην πορεία του αντιμετώπισε πολλές δυσκολίες, κρίσεις και προβλήματα. Η σταθερότητα του στους στόχους και η προσήλωση του στις συνεργατικές Αρχές και Αξίες ήταν τα βασικά μέσα με τα οποία αγωνιζόταν και κατόρθωνε να επιβιώνει οικονομικά και να αναπτύσσεται δημιουργικά.

Η τήρηση των συνεργατικών Αρχών και Αξιών από τις συνεργατικές εταιρείες στην ουσία διασφαλίζει τη συνεργατική τους ταυτότητα. Η διασφάλιση της συνεργατικής ταυτότητας των συνεργατικών ιδρυμάτων οδηγεί στην ταυτόχρονη υιοθέτηση των βασικών στόχων του συνεργατικού κινήματος, που είναι η εξυπηρέτηση του ανθρώπου και της κοινωνίας. Συνεπώς, ο όρος “συνεργατισμός” και τα παράγωγα του, είναι έννοιες απόλυτα ταυτισμένες με τον ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα και τους κοινωφελείς προσανατολισμούς του συνεργατικού κινήματος.

III. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Στη διεθνή βιβλιογραφία δεν αναφέρεται ένας συγκεκριμένος ορισμός της έννοιας “συνεργατική εταιρεία” που να είναι κοινά αποδεκτός. Οι θεωρητικοί που ασχολήθηκαν με τη συνεργατική οργάνωση της κοινωνίας διατύπωσαν κατά καιρούς διάφορους ορισμούς, οι οποίοι όμως δεν συμπίπτουν απόλυτα μεταξύ τους. Γι' αυτό το λόγο ο εγκυρότερος ορισμός της έννοιας “συνεργατική εταιρεία” θα μπορούσε να θεωρηθεί ο ορισμός που αναφέρεται στους Κανονισμούς λειτουργίας της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης (ICA Rules Policies, Procedures & Standing Order) στην οποία συμμετέχουν τα συνεργατικά κινήματα όλων σχεδόν των χωρών του κόσμου. Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο 5 των Κανονισμών της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης,

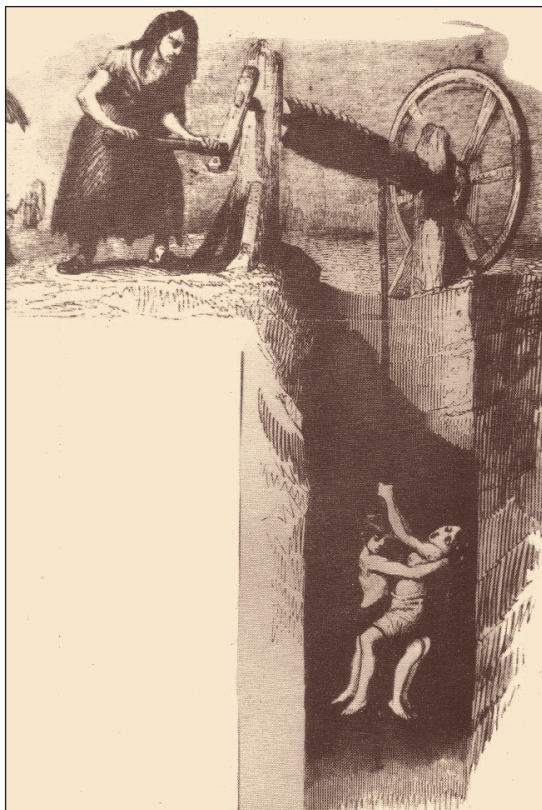
“Συνεργατική εταιρεία” είναι μια αυτόνομη ένωση προσώπων, τα οποία συνδέονται εθελοντικά με σκοπό να εξυπηρετήσουν τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές ανάγκες και επιδιώξεις τους μέσω μιας συμμετοχικής και δημοκρατικά ελεγχόμενης επιχείρησης.

Στον ορισμό αυτό, στον οποίο συμπυκνώνεται το νόημα όλων σχεδόν των συνεργατικών Αρχών, επισημαίνονται δύο σημαντικά στοιχεία. Το πρώτο αφορά το είδος και την ιδιαιτερότητα των συνεργατικών εταιρειών και το δεύτερο τον καθορισμό του κύριου σκοπού τους.

III.α. Είδος και ιδιαιτερότητα των συνεργατικών εταιρειών

Σύμφωνα με τον ορισμό που δίνεται από τη Διεθνή Συνεταιριστική Ένωση, οι συνεργατικές εταιρείες είναι ενώσεις προσώπων και όχι κεφαλαίων. Από τη διατύπωση αυτή απορρέει ότι τα άτομα τα οποία ιδρύουν μια συνεργατική εταιρεία δεν προσδοκούν να ικανοποιήσουν τις επιδιώξεις τους χρησιμοποιώντας το μέγεθος της οικονομικής συμμετοχής τους στο μετοχικό της κεφάλαιο. Προσπαθούν να επιτύχουν τους σκοπούς τους με τις συναλλαγές και τη συνεργασία που θα έχουν με τη συνεργατική εταιρεία. Στην Κύπρο το προϊόν των εταιρικών μερίδων (μετοχικό μέρισμα) συνήθως δεν καταλήγει στα μέλη, αλλά κατά κανόνα, χρησιμοποιείται για ενίσχυση των αποθεματικών κεφαλαίων των εταιρειών.

Αντίθετα, στις εταιρείες κεφαλαίου αμείβεται το μετοχικό κεφάλαιο. Σκοπός είναι η μεγιστοποίηση των κερδών και η διανομή τους στους μετόχους, ανάλογα με το ύψος της συμμετοχής τους στο μετοχικό κεφάλαιο. Η αμοιβή του κεφαλαίου ουδόλως επηρεάζεται από τη συνεργασία που ο κάθε μέτοχος αναπτύσσει με την εταιρεία. Για παράδειγμα, αν δύο μέτοχοι μιας εταιρείας κεφαλαίου συμμετέχουν στο μετοχικό της κεφάλαιο με το ίδιο ποσοστό και ο ένας από αυτούς συνεργάζεται στενά και σε μεγάλη έκταση με την εταιρεία, ενώ ο άλλος δεν συνεργάζεται καθόλου, θα αποκομίσουν και οι δύο ακριβώς το ίδιο μετοχικό μέρισμα. Αν το παράδειγμα αφορούσε μια συνεργατική εταιρεία, θα συνέβαινε ακριβώς το αντίθετο. Το συνεργαζόμενο μέλος θα είχε σημαντικές ωφέλειες από τη συνεργασία του με την εταιρεία, ενώ το μη συνεργαζόμενο θα αμείβονταν ελάχιστα ή καθόλου.

Κάθοδος σε ανθρακωρυχείο, Αγγλία γύρω στα 1860, Βιβλιοθήκη της Γενεύης. (Πηγή: Βιβλίο της UNESCO, "Το δικαίωμα να είσαι άνθρωπος")

Παράλληλα, ο συνεργατισμός δεν πρέπει να συγχέεται με το συνδικαλισμό. Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις προσφέρουν στα μέλη τους έμμεσα οικονομικά οφέλη, με την ανάπτυξη συνδικαλιστικής δραστηριότητας και όχι συναλλασσόμενες με αυτά. Στις συνεργατικές εταιρείες τα οφέλη που αποκομίζουν τα μέλη παρέχονται άμεσα και προέρχονται από τις συναλλαγές που το κάθε μέλος έχει με την εταιρεία του.

Επίσης, οι συνεργατικές εταιρείες διαφοροποιούνται από τις κρατικές ή τις ημικρατικές επιχειρήσεις. Τα νομικά αυτά πρόσωπα ιδρύονται με σκοπό τη βελτίωση της ευημερίας των μελών όλης της κοινωνίας και ανεξάρτητα αν αυτά συνεισφέρουν ή δεν συνεισφέρουν στο μετοχικό κεφάλαιο. Στις συνεργατικές εταιρείες ιεραρχείται ως πρώτος στόχος η προαγωγή της οικονομικής κατάστασης των μελών, τα οποία συνεισφέρουν στο μετοχικό κεφάλαιο, ανεξάρτητα από την αμοιβή που συνεπάγεται η συνεισφορά τους αυτή.

III.β. Κύριος σκοπός το οικονομικό συμφέρον του μέλους

Η ιδέα της ίδρυσης των συνεργατικών κινημάτων είχε κυρίως ως αφετηρία τα οικονομικά προβλήματα του ατόμου και την ανάγκη επίλυσης τους. Παρά τον εμπλουτισμό και την ευρύτητα της συνεργατικής δράσης, το οικονομικό συμφέρον του μέλους τοποθετείται και σήμερα στο ψηλότερο σκαλοπάτι της κλίμακας των προτεραιοτήτων των συνεργατικών εταιρειών.

Στον ορισμό της συνεργατικής εταιρείας, που διατύπωσε η Διεθνής Συνεταιριστική Ένωση, η ικανοποίηση των οικονομικών αναγκών των μελών ιεραρχείται πρώτη στους σκοπούς που τίθενται και ακολουθεί η ικανοποίηση των κοινωνικών και πολιτιστικών αναγκών. Η ιεράρχηση αυτή δεν έγινε τυχαία. Ο λόγος που ωθεί τα άτομα να ιδρύσουν μια συνεργατική εταιρεία είναι πρωτίστως η προαγωγή των οικονομικών τους συμφερόντων. Η ικανοποίηση των κοινωνικών και πολιτιστικών αναγκών ακολουθεί, χωρίς βέβαια τούτο να σημαίνει υποβάθμιση του τεράστιου κοινωνικού και πολιτιστικού έργου που επιτελούν οι συνεργατικές εταιρείες.

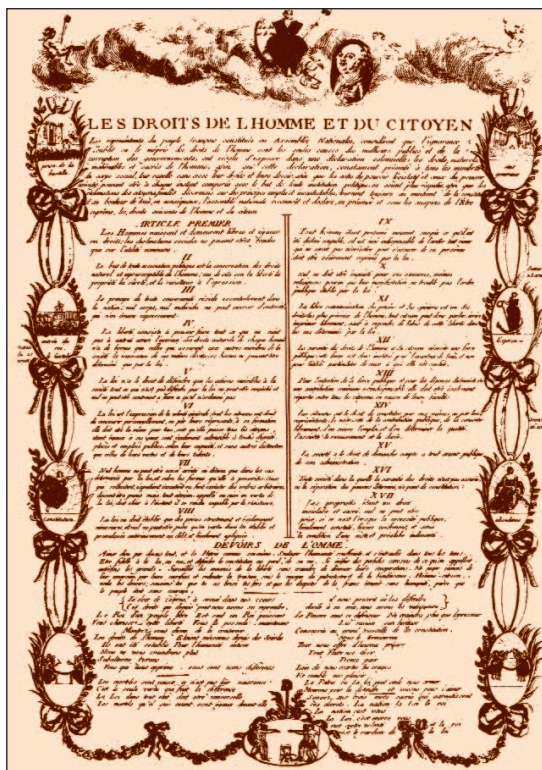
Οι συνεργατικές εταιρείες της Κύπρου, παρά τη συνεχή και αδιάλειπτη συμμετοχή τους στην ικανοποίηση κοινωνικών και πολιτιστικών αναγκών, στο επίκεντρο των στόχων τους έχουν την ικανοποίηση των οικονομικών αναγκών των μελών τους. Ο πιστωτικός τομέας του συνεργατικού κινήματος δανειοδοτεί τα μέλη του χωρίς να αξιοποιεί προς όφελος του τη θέση του δανειστή και να επιβάλλει απαράδεχτους όρους στους δανειζόμενους. Ο καταναλωτικός τομέας προσφέρει στους καταναλωτές καλής ποιότητας προϊόντα σε χαμηλές τιμές προ-

στατεύοντας έτσι το εισόδημα τους. Ο μεταποιητικός τομέας παραλαμβάνει και μεταποιεί τα πλεονάσματα της γεωργικής παραγωγής ενισχύοντας το αγροτικό εισόδημα, ή παράγει άλλα προϊόντα τα οποία προσφέρει σε τιμές που δεν εμπεριέχουν το στοιχείο της οικονομικής εκμετάλλευσης του αγοραστή. Ο τομέας εμπορίας στοχεύει στην καλύτερη εμπορική αξιοποίηση των αγροτικών προϊόντων και στην ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος. Ο τομέας υπηρεσιών προσφέρει διάφορες υπηρεσίες σε προσιτές τιμές συμβάλλοντας έτσι στη συγκράτηση των τιμών και στην προστασία του προσωπικού εισοδήματος.

Γενικά, είναι σαφές ότι οι συνεργατικές εταιρείες, τόσο της Κύπρου όσο και διεθνώς, έχουν ως βασικό στόχο την ικανοποίηση των οικονομικών αναγκών των μελών τους. Ιστορικά παρατηρείται ότι οι συνεργατικές εταιρείες, που για διά-

φορους λόγους απώλεσαν τη δυνατότητα να ικανοποιούν τις οικονομικές ανάγκες των μελών τους, έχασαν το λόγο ύπαρξης τους και οδηγήθηκαν σταδιακά σε διάλυση.

Στις ιδιωτικές επιχειρήσεις η ελαχιστοποίηση του κόστους οδηγεί στη μεγιστοποίηση των κερδών. Στις συνεργατικές εταιρείες η σχέση αυτή είναι διαφορετική. Η ελαχιστοποίηση του κόστους είναι άμεσα συνδεδεμένη με το οικονομικό συμφέρον των μελών. Η εξυπηρέτηση πρώτα του οικονομικού συμφέροντος των μελών και ακολούθως των υπολοίπων αναγκών, εντάσσεται μέσα σε ένα σύστημα Αρχών (Principles) και Αξιών (Values), το οποίο λειτουργεί αρμονικά και οριοθετεί τη συνεργατική δραστηριότητα από τις άλλες μορφές δραστηριότητας, που ασκούνται στα πλαίσια μιας οργανωμένης κοινωνίας.

Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη, Γαλλία 1789. Το Χειρόγραφο φυλάσσεται στην Εθνική Βιβλιοθήκη του Παρισιού (Πηγή: Βιβλίο της UNESCO, "Το δικαίωμα να είσαι άνθρωπος")